

Metle, omela in ščetke iz Šmarce

Šmarca, danes prijetna vasica pri Kamniku, je bila pred drugo svetovno vojno središče industrijske dejavnosti. Iz tukajšnjih obrtnih delavnic, različnih obratov in manjših tovarn so po vojni zrastle številna ugledna kamniška podjetja, mnogih žal več ni.

FOTO: J. H.

Matjaž Šporar z bogatim dedovim arhivom

Sredi Šmarce je pred domom krajanov lepo urejen prostor, kjer so na kamnitih stebrih izpisana imena nekdanjih tukajšnjih tovarn, na posebnih panojih pa v sliki in besedi ohranjajo spomin na domačine, ki so v preteklem stoletju ali še celo prej orali ledino industrijskega razvoja tega dela Slovenije. Med njimi je bilo tudi ščetarstvo Naglič, lani je minilo sto let od nastanka tovarne, ki je zaradi spremenjenih

družbenih razmer in navad postopno usihala po drugi svetovni vojni in zamrla leta 1959 s smrtjo zadnjega lastnika Petra Nagliča. Na prostoru nekdanje Nagličeve tovarne ščetk in čopičev je danes podjetje Menina, ki se ukvarja s proizvodnjo pogrebne opreme.

Obujen spomin na Nagliča

A zgodba o nekdanji pomembni in močni Nagličevi ščetarski dejavnosti se s tem ne konča. V besedi in predvsem v obliki fotografij jo je obudil **Matjaž Šporar**, vnuk Petra Nagliča. Kot pripoveduje, je ob koncu tisočletja na podstrešju družinske hiše v Šmarci odkril množico fotografij, filmskih negativov in negativov na steklu ter najrazličnejših zapisov in dokumentov svojega deda, ki ga sam ni poznal, mu je pa o njem veliko pripovedovala njegova mama Katarina, Nagličeva najmlajša hči. Po natančnem pregledu gradiva je začel sestavljati zgodbo o svojem dedu, ki je bil tudi popotnik, romar,

Brata Naglič s svojimi zaposlenimi leta 1935

Delavke pri česanju žime za izdelavo krtač leta 1930

odličen fotograf in kronist svojega časa. Peter Naglič je danes pravzaprav bolj znan kot fotograf, čeprav je bila to le njegova ljubiteljska dejavnost, bil je predvsem podjetnik, iz njegove ščetarske dejavnosti pa je prihajal tudi denar za njegova potovanja in fotografiranje. Ob tem velja omeniti, da so bili Nagličevi fotografski negativi do leta 1930 narejeni še na steklu.

Ščetarstvo je dejavnost, ki se ukvarja z izdelovanjem raznovrstnih ščetk, krtač, omel, čopičev in drugih podobnih izdelkov, narejenih iz naravnih in umetnih materialov, za potrebe človekove osebne in splošne uporabe ter uporabo v različnih gospodarskih dejavnostih in panogah. Med večjimi ščetarskimi obrtnimi delavnicami na Slovenskem, ki je v času svojega največjega razvoja pred drugo svetovno vojno zaposlovala tudi več deset delavcev in presegala običajno obrtno proizvodnjo, je bila Tovarna ščetk in čopičev bratov Naglič v Šmarci. Naziv tovarna si je nadela šele potem, ko sta brata Peter in Karol Naglič po očetovi smrti leta 1922 skupaj prevzela vodstvo proizvodnje in hkrati združila svoje ščetarsko in tehnično znanje, pripoveduje Šporar. Ta letnica velja za uradni začetek delovanja tovarne.

Začetki Nagličevega ščetarstva sicer segajo v drugo polovico 19. stoletja, leta 1874 je namreč Egidij Naglič vpisan v register mojstrov kamniške zadruga raznih obrti kot ščetarski mojster. Drugo generacijo ščetarjev pri Nagličevih predstavlja Egidijev najmlajši sin Jožef, ki je leta 1888 od očeta prevzel obrt. Okoli leta 1890 je zgradil novo, za tisti čas zelo sodobno stanovanjsko hišo z delavnico za ščetarske izdelke v pritličju. »Temu naj bi botrovala podjetništvu dokaj naklonjen čas druge polovice 19. stoletja in konjunktura za ščetarske izdelke po ljubljanskem potresu leta 1895,« piše v svojem zapisu o razvoju Nagličevega podjetja Matjaž Šporar. Jožef je kmalu postal pomemben in prepoznaven obrtnik ščetarske stroke v širšem prostoru, v poklic pa je uvedel

tudi svojega prvorojenca Petra, rojenega leta 1883, ki se je krtačarske obrti izučil pri njem in se pred prvo svetovno vojno izpopolnjeval še pri ščetarskem mojstru v avstrijskem Gradcu. Nato se je 1. decembra 1918 kot krtačarski delovodja zaposlil v očetovi domači delavnici. Ker je bil vesten delavec, je oče dopuščal in podpiral številne Petrove prostočasne dejavnosti, med katerimi sta bila fotografija in romarska potovanja za tisti čas precej draga sinova konjička.

Znamenita metla Record

»Okoli leta 1910 naj bi bilo v Nagličevi ščetarni zaposlenih od pet do deset delavcev, poleg izdelkov za gospodinjstvo in pleskarstvo naj bi pri Nagliču v tem času izdelovali še ščetke za razne obrti in industrijo. Od leta 1911 do 1921 je Jožef Naglič ob že obstoječih obrtnih objektih dokupil še nekaj zemljiških parcel za izgradnjo novih, dodatnih objektov za obdelavo lesa in ščetarsko proizvodnjo,« med drugim piše Matjaž Šporar.

Potem pa je julija leta 1922 Jožef Naglič umrl. Vendar je že mesec dni pred smrtjo z izročilno pogodbo prepustil obrt sinovoma Petru in Karlu. Karel je študiral v Brnu elektrotehniko in strojništvo, a se je po očetovi smrti odpovedal nadaljnemu študiju in se vrnil domov v Šmarco, kjer se je pridružil bratu pri vodenju tovarne. Brata Peter in Karel Naglič sta nadaljevala očetovo poslovno usmeritev in pripeljala svoje podjetje v sam vrh slovenskega ščetarstva v času med svetovnima vojnama. Uredila sta si lastno žago za hlodovino, kar je precej olajšalo proizvodne delovne procese, predvsem pa je podjetje postalo neodvisno od drugih lesnih dobaviteljev. Na višku moči je bilo v podjetju zaposlenih od 35 do 40 delavcev, med njimi dve tretjini žensk. Prodajna uspešnica naj bi bila metla Record, reklamirana kot »najboljša in najtrpežnejša metla sedanosti«. Matjaž Šporar pravi, da je bil Peter Naglič glede dokumentacije o podjetju in ščetarskih izdelkih zelo natančen in dosleden, zato mu je s skrbnim pregledovanjem dokumentov uspelo dobro rekonstruirati zgodovino podjetja in proizvodne ter prodajne poti. Večino izdelkov za gospodinjstvo in nekatere obrti je do kupcev prišlo posredno prek malih ali velikih trgovcev in specializiranih trgovin. K renomeju Nagličevih izdelkov sta pripomogli njihova

Oglas za Nagličevo metlo

Izdelava metel Record, najbolj prepoznavnega Nagličevega izdelka.

kakovost in raznolikost uporabe, deloma pa tudi reklamiranje njihove ščetarske proizvodnje v obrtnih adresarjih in časopisju, ki so izhajali med svetovnima vojnama. S svojimi proizvodi se je Nagličeva tovarna leta 1929 predstavila na Ljubljanskem velesejmu. Ohranili so se tudi fotografski posnetki panojev s ščetarskimi izdelki, po Nagličevi zaslugi in zaradi njegovega nagnjenja k fotografskemu dokumentiranju pa je ohranjenih precej fotografij, ki pa ne prikazujejo le razvoja in detajlov njihove ščetarske obrti v Šmarci, ampak tudi širše družbeno dogajanje tedanjega obdobja.

Po drugi svetovni vojni, ko družbene razmere obrtnikom niso bile naklonjene, je začela Nagličeva tovarna nazadovati, število delavcev se je zmanjševalo, leta 1950 jih je bilo le še sedem. Težave so nastopile tudi v proizvodnji, saj je bil omejen ali ukinjen uvoz ščetarskih surovin iz tujine. S smrtjo Petra Nagliča je bilo leta 1959 konec podjetja, ščetarstvo v Šmarci pa je zamrlo.

Naglič kot fotograf in romar

Fotografija je bila Nagličeva velika strast, fotoaparat ga je spremljal tako v hribih kot tudi pri njegovih romanjih v Sveto deželo. Njegova prva znana fotografija, tj. lastni avtoportret na domačem dvorišču, je s konca 19. stoletja. Obdobje prve svetovne vojne je kot vojak preživel v karantenski postaji na Ljubljanskem gradu, ob tem pa ustvaril zanimiv in pester dokumentarni vpogled v vojaško življenje. Kot pogostega obiskovalca Ljubljane zaradi poslovnih dejavnosti ga je prevzela popotresna gradbena prenova mesta in s svojim fotoaparatom je posnel veliko število gradbenih objektov. Ta čas je s svojim delovanjem močno zaznamoval tudi mojster Jože Plečnik in velik del njegovih objektov je bil za Nagliča pravi dokumentarni izziv že v fazi izgradnje.

Matjaž Šporar je spomin na deda, na njegovo tovarno in nanj kot fotografa in romarja obudil s številnimi zapisi in fotografijami. Leta 2008 je bila razstava o Nagliču, podjetniku in fotografu, v Medobčinskem muzeju Kamnik. Do zdaj najboljše razstavo celotnega Nagličevega fotografskega opusa ter prikaz njegovega življenja in dela pa so leta 2013 pripravili v Slovenskem etnografskem muzeju. Fotografije so s pomočjo muzeja tudi v celoti digitalizirane. Sicer pa je o tem zanimivem človeku po zaslugi njegovega vnuka mogoče najti veliko gradiva tudi na spletu.

Jožica Hribar

FOTOGRAFIJE: PETER NAGLIČ, ARHIV MATJAŽ ŠPORAR